

Wyniki ekonomiczno-produkcyjne oraz wykorzystanie czynników produkcji w chowie bydła mlecznego w gospodarstwach unijnych

Anna Wróblewska

IMIUZ w Falentach, Żuławski Ośrodek Badawczy w Elblągu

Chów bydła mlecznego, a tym samym produkcja mleka stanowi niezwykle znaczącą działalność w produkcji rolniczej. W skali świata jest ona rozproszona, niemniej jednak około 15% produkcji mleka krowiego pochodzi ze Stanów Zjednoczonych, natomiast 28% z krajów poszerzonej Unii Europejskiej [2, 5]. Udział ten świadczy o znaczącej pozycji krajów europejskich w tej działalności, toteż ważnym aspektem jest dochodowość produkcji. Wyniki ekonomiczne bowiem decydują o rozwoju bądź wycofywaniu się z działalności w poszczególnych sektorach produkcji rolniczej.

W niniejszym artykule dokonano analizy wyników produkcyjno-ekonomicznych gospodarstw nastawionych na produkcję mleka, z uwzględnieniem posiadanej powierzchni użytków zielonych, w krajach europejskich przodujących w produkcji mleka oraz w pogłowiu krów. Materiałem, na podstawie którego dokonano analizy był Raport Europejskiego Związku Producentów Mleka (EDF), zawierający wyniki ekonomiczno-produkcyjne uzyskane w 2003 roku przez wybrane gospodarstwa. Dane liczbowe z gospodarstw zostały zebrane i opracowane według jednolitej metodyki, umożliwiającej obliczenie rzeczywistych, pełnych kosztów produkcji mleka, a także kosztów ekonomicznych, uwzględniających koszty własnych czynników produkcji – ziemi, pracy i kapitału [4]. W omawianym roku w badaniach wzięło udział 236 gospodarstw z 15

krajów, a mianowicie z Austrii, Belgii, Szwajcarii, Niemiec, Danii, Hiszpanii, Francji, Węgier, Irlandii, Włoch, Luksemburga, Holandii, Szwecji, Wielkiej Brytanii oraz Polski (dane liczbowe z gospodarstw polskich zostały zebrane przez pracowników Katedry Zarządzania Przedsiębiorstwami AR w Szczecinie oraz Katedry Ekonomiki i Organizacji Gospodarstw Rolniczych SGGW; koordynatorem zespołu polskiego jest prof. dr hab. Michał Świtłyk z AR w Szczecinie). W gospodarstwach, uczestniczących w badaniach EDF, uzyskiwane są ponadprzeciętne wyniki z produkcji mleka.

W analizowanym roku pogłowiu krów ogółem w krajach Unii Europejskiej wyniosło 36 mln sztuk. Największe pogłowienie odnotowano: we Francji – 8 mln szt. (22% pogłowia), w tym krów mlecznych – 3,9 mln szt.; Niemczech – 5,1 mln szt. (14%), krowy mleczne – 3,9 mln szt.; Wielkiej Brytanii – 3,9 mln szt. (11%), krowy mleczne – 2,9 mln szt.; Hiszpanii – 3,1 mln szt. (9%), krowy mleczne – 1,1 mln szt. i w Polsce – 2,86 mln szt. (8%), krowy mleczne – 2,82 mln szt. Produkcja mleka wyniosła 144 mln ton, z czego największa produkcja miała miejsce: w Niemczech – 28 mln t (20%), Francji – 25 mln t (17%), Wielkiej Brytanii – 15 mln t (10%), Polsce – 11,9 mln t (8%) oraz Holandii – 11,1 mln t (7,8%) [5].

W artykule przedstawiono wyniki produkcyjno-ekonomiczne w gospodarstwach wybranych krajów, w których utrzymywane jest największe pogłowienie krów i które przodują w produkcji mleka w Europie, a zatem: Francji, Niemiec, Wielkiej Brytanii, Hiszpanii, Polski oraz Holandii. Warto przyrzeć się uzyskiwanym przychodom, ponoszonym kosztom oraz dochodom w gospodarstwach tych krajów, gdyż to w największym stopniu determinuje uzyskiwane wyniki, czyli decyduje o podejmowaniu i kontynuowaniu tego rodzaju działalności. Do tego celu posłużono się wynikami badań prowadzonymi przez Europejski Związek Producentów Mleka (EDF), za rok 2003, w których przeprowadzono szczegółową analizę przychodów, kosztów i dochodów, jak również przyczyn różnic w kosztach i przychodach. Przychody i koszty przedstawione zostały w euro/100 kg FCM (mleko o skorygowanej do 4% zawartości tłuszczu). Przyjętym kryterium wyboru grup gospodarstw była skala produkcji mleka i uzyskiwane rezultaty. Liczba badanych gospodarstw w wybranych krajach była podobna (powyżej 20), stąd analizowane średnie z poszczególnych krajów z założenia wydają się być porównywalne. Najwięcej analizowanych gospodarstw pochodziło z Holandii (31), najmniej natomiast z Wielkiej Brytanii i Francji (20) [1].

*Serdeczne życzenia zdrowych i spokojnych
Świąt Bożego Narodzenia oraz pomyślnego
Nowego Roku składa
swoim Czytelnikom
Redakcja*

Wyszczególnienie	Francja	Niemcy	Wielka Brytania	Polska		Hiszpania	Holandia
				rodzinne	wielkoobszarowe		
Liczba gospodarstw	20	25	20	7	14	21	31
Liczba krów, szt.	68	322	219	41	437	64	127
Wydajność mleczna, kg/krowę	7952,4	8204,9	6710,8	5715,0	6767,0	7799,5	8319,2
Ilość mleka, ton FCM	544,5	2612,2	1486,0	246,0	3156,0	519,0	1040,1
Przychody, euro/100 kg FCM							
z mleka	31,8	30,3	26,9	20,7	20,3	30,1	30,7
z chowu bydła	4,5	4,1	4,3	2,6	3,3	1,5	2,6
dopłaty bezpośrednie, subsydia	2,9	2,2	0,2	0,6	1,5	1,1	1,2
pozostałe	0,6	1,2	0,5	0,2	0,8	1,4	0,3
Przychody całkowite, euro/100 kg FCM	39,8	37,8	31,9	24,1	25,9	34,1	34,8
Przychody z gałęzi mleko (%)	73,3	86,6	96,9	83,0	100,0	97,9	97,8

Tabela 1
Skala produkcji mleka oraz poziom uzyskiwanych przychodów w analizowanych gospodarstwach [1]

W tabeli 1 przedstawiono podstawowe informacje dotyczące produkcji mleka w analizowanych gospodarstwach. Ukazują one skalę prowadzonej działalności, a zarazem potencjał produkcyjny. W badanym roku średnio najwyższe pogłowie krów w gospodarstwie odnotowano w Niemczech (322 szt.), najniższe w Hiszpanii (64 szt.). Polskie gospodarstwa zostały podzielone na 2 grupy: gospodarstwa rodzinne – z rozpiętością liczby utrzymywanych krów od 22 do 62 sztuk i duże (wielkoobszarowe) – z rozpiętością od 101 do 1372 sztuk. W Polsce, w gospodarstwach rodzinnych utrzymywano średnio 41 krów. Wydajność mleczna w analizowanych gospodarstwach wynosiła średnio od 5715 kg (gospodarstwa rodzinne w Polsce) do 8319,2 kg (Holandia). Wyniki te pokrywają się z danymi statystycznymi tych krajów odnośnie uzyskiwanych wydajności. W 2003 roku średnia wydajność w Polsce wynosiła 4088 kg mleka, natomiast w Holandii – 7296 kg i były to skrajne wartości w badanej grupie gospodarstw [2].

Przychody z produkcji mleka były dość zróżnicowane. Najwyższe średnie przychody z mleka uzyskały gospodarstwa francuskie, najniższe natomiast gospodarstwa polskie. Różnica ta niewątpliwie wynikała z ceny, jaką za mleko otrzymali rolnicy francuscy i polscy. Otóż różnica między tymi krajami wyniosła 11,5 euro/100 kg FCM, czyli 57%. Różnica ta miała wpływ na uzyskane przychody całkowite. Najwyższe przychody całkowite uzyskały gospodarstwa francuskie (39,8 euro/100 kg FCM), najniższe natomiast gospodarstwa polskie rodzinne (24,1 euro/100 kg FCM).

W przypadku kosztów bezpośrednich, podobnie jak i przychodów, także odnotowano zróżnicowanie. W tabeli 2 przedstawiono poziom i strukturę tych kosztów. Najwyższe koszty bezpośrednie poniosły gospodarstwa hiszpańskie i były one niemal dwukrotnie wyższe niż w gospodarstwach polskich. W strukturze kosztów bezpośrednich najwyższy udział miały koszty żywienia i wahały się od 30% (Holandia) do 57% (Hiszpania), a zatem średnio od 5,4 do 12,7 euro/100 kg

FCM. Koszty żywienia w największym stopniu wpłynęły na poziom kosztów bezpośrednich. Znaczącą pozycję w rachunku kosztów bezpośrednich miał także koszt maszyn, który to w gospodarstwach holenderskich przewyższył nawet koszt żywienia – o 14%. Najwyższe koszty bezpośrednie poniosły gospodarstwa hiszpańskie, natomiast najniższe gospodarstwa polskie. Warto w tym miejscu wspomnieć, że poszczególne koszty bezpośrednie w gospodarstwach polskich były najniższe (poza nielicznymi wyjątkami) w porównaniu z gospodarstwami całej badanej grupy.

Kolejną kategorią kosztów, które w znacznym stopniu wpływają na uzyskiwane wyniki produkcji, są koszty czynników produkcji, czyli ziemi, pracy i kapitału. Koszty te w ujęciu całociowym były najwyższe w gospodarstwach francuskich (17,6 euro/100 kg FCM), najniższe natomiast w gospodarstwach polskich wielkoobszarowych (6,3 euro/100 kg FCM) – tabela 3. Można zatem zauważyć, że wyższe przychody korespondują z wyższymi kosztami (Francja), natomiast niższe przychody z niższymi kosztami (Polska). A zatem analizując sytuację ekonomiczną gospodarstw należy przyrzeć się nie tylko osiąganym przychodom, ale także ponoszonym kosztom. Zależności te niewątpliwie znajdą odzwierciedlenie przy wielkości uzyskiwanych dochodów. Wśród kosztów czynników produkcji, najwyższe to koszty pracy (praca najemna i praca własna, której koszt został szacunkowo ustalony na poziomie opłaty za pracę najemną). W zdecydowanej większości gospodarstw był to koszt pracy własnej i rodziny, z wyjątkiem gospodarstw polskich wielkoobszarowych, gdzie wyższym kosztem był koszt pracy najemnej (o 97%). Analizując te koszty w całej badanej grupie nie można mówić o znaczących różnicach. Najwyższy koszt pracy najemnej wystąpił w polskich gospodarstwach wielkoobszarowych (3,8 euro/100 kg FCM), najniższy natomiast w holenderskich – 0,9 euro/100 kg FCM (niższy o 76% od najwyższego). Znacznie wyższy w badanej grupie był koszt pracy własnej i rodziny.

Wyszczególnienie	Francja	Niemcy	Wielka Brytania	Polska		Hiszpania	Holandia
				rodzinne	wielkoobszarowe		
Zakup zwierząt	0,3	0,9	1,2	1,3	0,9	0,4	0,1
Żywienie (zakup pasz, nawozów itp.)	7,9	8,6	7,2	5,4	6,3	12,7	6,4
Maszyny (naprawy itp.)	2,6	4,7	3,5	0,5	1,3	3,1	7,3
Paliwo, energia, woda	1,2	1,5	0,9	1,9	1,9	1,3	1,1
Budynki (naprawy itp.)	0,3	1,8	1,3	0,3	0,3	1,0	2,4
Usługi weterynaryjne, inseminacja	1,7	1,6	1,3	1,0	1,2	2,1	1,1
Ubezpieczenie, podatki	1,0	0,7	0,8	0,5	0,4	0,7	0,8
Pozostałe koszty gosp. mlecznego	2,0	1,7	2,1	0,9	1,1	1,0	2,4
Razem koszty bezpośrednie	17,0	21,5	18,3	11,6	13,4	22,3	21,6

Tabela 2
Koszty bezpośrednie w analizowanych gospodarstwach (euro/100 kg FCM) [1]

Wyszczególnienie	Francja	Niemcy	Wielka Brytania	Polska		Hiszpania	Holandia
				rodzinne	wielkoobszarowe		
Całkowite koszty ziemi	1,8	1,7	3,4	1,3	0,3	1,9	3,1
Koszt pracy własnej i rodziny	11,3	4,6	3,9	5,0	0,1	10,6	6,7
Koszt pracy najemnej	1,1	3,3	3,4	0,4	3,8	1,1	0,9
Całkowite koszty kapitału	3,4	2,3	1,6	2,2	2,1	1,5	3,7
Koszty czynników produkcji	17,6	11,9	12,3	8,9	6,3	15,1	14,4
Koszty (bez kosztów kwoty)	34,6	33,4	30,6	20,5	19,7	37,4	36,0
Dzierżawa, kwoty i amortyzacja	0,0	2,1	0,2	0,0	0,0	0,4	3,8
Koszty całkowite	34,6	35,5	30,8	20,5	19,7	37,8	39,8
Cena dzierżawy ziemi, euro/ha	110,4	171,5	328,9	61,0	48,0	330,7	475,7
Koszt pracy, euro/rbh	14,0	14,7	14,7	1,9	2,0	12,7	17,0

Tabela 3
Koszty czynników produkcji, koszty całkowite oraz ceny czynników produkcji w analizowanych gospodarstwach (euro/100 kg FCM) [1]

W gospodarstwach francuskich wyniósł on 11,3 euro/100 kg FCM (10-krotnie wyższy aniżeli koszt pracy najemnej) i był najwyższy wśród grupy badanych gospodarstw. Najniższy wystąpił w polskich gospodarstwach wielkoobszarowych i wyniósł 0,1 euro/100 kg FCM.

Koszty ziemi, obliczone na poziomie kalkulowanego czynszu, były najwyższe w gospodarstwach brytyjskich i wyniosły 3,4 euro/100 kg FCM. Najniższe koszty ziemi poniosły polskie gospodarstwa wielkoobszarowe, bo 0,3 euro/100 kg FCM i były one o 91% niższe od kosztów ziemi w gospodarstwach brytyjskich. Całkowite koszty kapitału (3% własny i 6% obcy) zawarte były w przedziale od 1,5 euro/100 kg FCM (Wielka Brytania, Hiszpania) do 3,6 euro/100 kg FCM (Holandia). Koszty pracy oraz koszty ziemi, jako koszty czynników produkcji zdeterminowane są stawką za godzinę pracy oraz ceną dzierżawy ziemi. Najniższą stawkę za roboczogodzinę (rbh) płacono w polskich gospodarstwach rodzinnych (1,9 euro/rbh), najwyższą natomiast w gospodarstwach holenderskich (17,0 euro/rbh). Różnica między tymi grupami gospodarstw była niemal 9-krotna. Ta sama kolejność oraz różnica wystąpiła w cenie dzierżawy ziemi. W polskich gospodarstwach rodzinnych za dzierżawę 1 ha ziemi należało zapłacić 48,0 euro, natomiast w gospodarstwach holenderskich 475,7 euro. Koszty całkowite w grupie badanych gospodarstw wyniosły ponad 30 euro/100 kg FCM, z wyjątkiem gospodarstw polskich (zarówno rodzinnych, jak i wielkoobszarowych), w których koszty te ukształtowały się na poziomie 20,0 euro/100 kg FCM. Najwyższe koszty całkowite produkcji mleka poniosły gospodarstwa holenderskie i w omawianym roku wyniosły one 39,8 euro/100 kg FCM (tab. 3).

Wyniki gospodarstw przedstawione zostały za pomocą dwóch kategorii dochodowych: dochodu rolniczego (w przeliczeniu na gospodarstwo w tys. euro i w euro na 100 kg FCM) oraz dochodu z tytułu zarządzania na gospodarstwo (w tys. euro i w euro na 100 kg FCM (tab. 4). Dochód rolniczy jest sumą przychodów całkowitych, wartości zwierząt przeniesionych do własnego chowu oraz wewnętrznej konsumpcji mle-

ka, pomniejszonej o całkowite koszty (z wyjątkiem pracy własnej i rodziny). Natomiast dochód z tytułu zarządzania jest dochodem rolniczym pomniejszonym o koszty alternatywne własnych czynników produkcji (pracy, ziemi i kapitału). Najwyższy dochód rolniczy, w przeliczeniu na gospodarstwo w badanej grupie, osiągnęły gospodarstwa polskie wielkoobszarowe. Wyniósł on bowiem 235,8 tys. euro i był ponad 5-krotnie wyższy od dochodu najniższego, uzyskanego w gospodarstwach holenderskich (43,8 tys. euro). W polskich gospodarstwach rodzinnych dochód rolniczy był najniższy i wyniósł 27,9 tys. euro na gospodarstwo. Ta kategoria dochodu w przeliczeniu na 100 kg FCM kształtuje się odmiennie, z uwagi na różnice wynikające ze skali produkcji w poszczególnych grupach gospodarstw. Jest to kategoria o wiele bardziej właściwa, gdyż odzwierciedla poziom uzyskiwanego dochodu na jednostkę, a nie na gospodarstwo. Uzyskiwane dochody w przeliczeniu na gospodarstwo są mniej porównywalne, bowiem gospodarstwa w znacznym stopniu różnią się skalą produkcji. Dochód rolniczy w przeliczeniu na 100 kg FCM osiągnął najwyższy poziom w gospodarstwach francuskich i wyniósł 17,9 euro, natomiast najniższy – w gospodarstwach holenderskich (4,3 euro). Polskie gospodarstwa rodzinne osiągnęły dochód na poziomie 11,5 euro/100 kg FCM, co stanowi 64% najwyższego poziomu dochodu, natomiast gospodarstwa wielkoobszarowe – 7,5 euro, a zatem 42% dochodu najwyższego. Dochód z tytułu zarządzania na gospodarstwo był najwyższy w polskich gospodarstwach wielkoobszarowych i wyniósł 204,6 tys. euro, najniższy był w gospodarstwach holenderskich i osiągnął wartość ujemną. Świadczy to o braku zdolności gospodarstw do pokrycia kosztów własnych czynników produkcji (wysokie koszty kapitału i pracy). Poza gospodarstwami holenderskimi niezdolne do pokrycia kosztów czynników produkcji były gospodarstwa hiszpańskie (gospodarstwa te poniosły wysoki koszt pracy). Najwyższy dochód z tytułu zarządzania w przeliczeniu na 100 kg FCM, wynoszący 6,2 euro, odnotowano w polskich gospodarstwach wielkoobszarowych. Najniższa, ujemna wartość tej kategorii dochodu wystąpiła w grupie gospodarstw holender-

Wyszczególnienie	Francja	Niemcy	Wielka Brytania	Polska		Hiszpania	Holandia
				rodzinne	wielkoobszarowe		
Dochód rolniczy:							
na gospodarstwo, tys. euro	95,1	203,7	103,3	27,9	235,8	43,9	43,8
na 100 kg FCM, euro	17,9	8,5	8,2	11,5	7,5	9,8	4,3
Dochód z tytułu zarządzania:							
na gospodarstwo, tys. euro	40,3	129,0	34,7	13,0	204,6	-14,8	-46,1
na 100 kg FCM, euro	5,3	2,4	1,2	3,6	6,2	-3,6	-4,9
Dochód na jednostkę nakładu pracy, euro	25,8	17,4	15,5	5,2	8,9	8,4	5,8

Tabela 4
Dochód rolniczy i dochód z tytułu zarządzania w analizowanych gospodarstwach [1]

Wyszczególnienie	Francja	Niemcy	Wielka Brytania	Polska		Hiszpania	Holandia
				rodzinne	wielkoobszarowe		
Powierzchnia paszowa (p.p.), ha	73,0	304,6	139,2	53,0	541,1	29,5	70,3
Użytki zielone, ha	35,1	163,9	122,9	27,7	199,9	14,6	54,8
Użytki zielone, % p.p.	48,1	53,8	88,3	52,2	36,9	49,5	78,0
Grunty orne, % p.p.	51,9	46,2	11,7	47,8	63,1	50,5	22,0
Zużycie pasz treściwych, ton/szt.	1,8	2,5	1,8	1,8	1,6	3,4	2,0
Produkcja mleka z własnych pasz objętościowych, kg/rok	4565,6	3345,2	3244,3	2293,7	3888,6	1003,3	4377,6
Zużycie pasz treściwych na 1 kg wyprodukowanego mleka, kg	0,228	0,308	0,265	0,300	0,221	0,420	0,244

Tabela 5
Struktura użytkowania ziemi w analizowanych gospodarstwach [1]

skich (-4,9 euro). Kolejność osiągniętych wyników jest podobna, jak przy dochodzie obliczonym z gospodarstwa. Poza kategoriami dochodów, przeliczonymi na gospodarstwo oraz na 100 kg FCM, obliczony został dochód na jednostkę nakładu pracy. Dochód ten ukazuje związek pomiędzy uzyskanymi rezultatami ekonomicznymi a nakładem pracy. Dochód z pracy został obliczony jako suma dochodu z tytułu zarządzania, zapłaconych wynagrodzeń i kosztu alternatywnego pracy własnej podzielona przez całkowitą ilość godzin pracy. W gospodarstwach francuskich dochód ten wyniósł 25,8 euro i była to wartość najwyższa. Najniższy dochód na jednostkę nakładu pracy osiągnęły polskie gospodarstwa rodzinne, gdzie był on niemal 5-krotnie niższy (5,2 euro) od najwyższego w grupie.

W przypadku chowu bydła mlecznego ważne jest zapewnienie odpowiedniej powierzchni paszowej, bowiem pasze objętościowe produkowane są w głównej mierze w gospodarstwie. Zatem ważna jest posiadana powierzchnia użytków zielonych, gdyż stanowią one źródło najlepszej jakości paszy dla bydła. W tabeli 5 przedstawiona została struktura użytkowania ziemi w gospodarstwach. Średnio największy obszar powierzchni paszowej posiadały polskie gospodarstwa wielkoobszarowe, natomiast najmniejszy – hiszpańskie.

Wyniki ekonomiczne produkcji zdeterminowane są przez skalę prowadzonej działalności, natomiast na skalę produkcji mleka wpływa liczba krów oraz wydajność mleczna. A zatem warto zwrócić uwagę na sposób żywienia zwierząt, bowiem powszechnie znana jest zależność pomiędzy rodzajem skarmianej paszy a uzyskiwaną wydajnością (znaczenie pasz objętościowych). Zużycie pasz treściwych na krowę i na 1 kg mleka oraz produkcję mleka z własnych pasz objętościowych przedstawiono w tabeli 5. W badanych grupach gospodarstw zużycie pasz treściwych na 1 kg wyprodukowanego mleka wynosiło od 0,221 do 0,420 kg, z czego najwyższe zużycie miało miejsce w gospodarstwach hiszpańskich, najniższe

natomiast w polskich gospodarstwach wielkoobszarowych. Produkcja mleka z własnych pasz objętościowych obliczana jest (według metodyki stosowanej przez EDF) jako różnica pomiędzy wydajnością mleczną a produkcją mleka z pasz treściwych na krowę. Tak obliczona produkcja osiągnęła poziom najwyższy w gospodarstwach francuskich (4565,6 kg). W gospodarstwach hiszpańskich znacznie odbiegała od najwyższej wartości i tu produkcja była 4-krotnie niższa (1003,3 kg). Zgodnie z metodyką obliczenia poziom produkcji mleka z własnych pasz objętościowych powiązany jest z poziomem spożycia pasz treściwych. Najwyższe zużycie pasz treściwych odnotowano w gospodarstwach hiszpańskich (3,4 t/krowę/rok) i gospodarstwa te osiągnęły także najniższy poziom produkcji mleka z własnych pasz objętościowych.

Poziom uzyskiwanych dochodów zdeterminowany jest uzyskiwanymi cenami za produkty, a czynnik ten, w odróżnieniu od rodzaju skarmianych pasz, jest niezależny od producenta. Niewątpliwie w największym stopniu na dochody wpłynęła uzyskana cena za mleko. Cena mleka uzyskiwana przez producentów z badanych gospodarstw wahała się od 20,3 euro/100 kg FCM do 31,8 euro/100 kg FCM. Najwyższą cenę uzyskali producenci francuscy. Cena mleka w grupie gospodarstw holenderskich, niemieckich i hiszpańskich była podobna i oscylowała wokół 30 euro/100 kg FCM. Gospodarstwa brytyjskie uzyskały cenę mleka 26,9 euro, a zatem o 6,6 euro więcej od gospodarstw polskich. Cena mleka, jak również ceny krów rzeźnych, buhajków oraz pasz treściwych przedstawione zostały w tabeli 6.

W aspekcie uzyskiwanych wyników niezmiernie ważna jest produktywność (wydajność) czynników produkcji. Wydajność pracy, mierzona ilością mleka wyprodukowanego w kilogramach na roboczo godzinę (kg/rbh), odzwierciedla stopień efektywnego wykorzystania pracy. Najlepsze wykorzystanie tego czynnika produkcji miało miejsce w gospodarstwach holenderskich, gdzie na 1 rbh produkcja mleka wyniosła 227,4

Wyszczególnienie	Francja	Niemcy	Wielka Brytania	Polska		Hiszpania	Holandia
				rodzinne	wielkoobszarowe		
Ceny:							
mleka, euro/100 kg FCM	31,8	30,3	26,9	20,7	20,3	30,1	30,7
krów rzeźnych, euro/kg	1,0	0,7	0,8	0,3	0,3	0,7	0,6
buhajków, euro/szt.	129,8	151,8	87,6	60,1	44,9	153,5	159,3
pasz treściwych, euro/tonę	230,5	182,0	181,5	90,1	153,0	197,8	164,2
Produktywność:							
wydajność pracy, kg FCM/rbh	142,4	170,2	185,0	55,6	93,0	107,6	227,4
produktywność ziemi, ton FCM/ha	7,8	10,5	11,5	4,7	5,6	20,3	15,7
produktywność kapitału, kg FCM/1000 euro	1462,0	2142,0	2675,5	1562,8	2159,5	2507,6	1672,9
wkład kapitału, euro/krowę	5745,5	4391,2	2624,6	3804,0	3646,3	3503,2	5229,5

Tabela 6
Ceny produktów oraz wielkości wskaźników produktywności w analizowanych gospodarstwach [1]

kg (tab. 6). Najmniej efektywnie wykorzystano ten czynnik w polskich gospodarstwach rodzinnych (na 1 rbh uzyskano tylko 55,6 kg mleka). W pozostałych grupach gospodarstw produkcja ta wyniosła od 107,6 kg do 185,0 kg mleka. Produktowność ziemi, mierzona ilością mleka w tonach wyprodukowanego z 1 ha powierzchni paszowej, także była najniższa w gospodarstwach polskich rodzinnych. Wyniosła ona zaledwie 4,7 ton FCM/ha. Dla porównania w gospodarstwach hiszpańskich było to 20,3 ton FCM/ha i ta wartość wskaźnika była najwyższa.

Produktowność kapitału, mierzona ilością wyprodukowanego mleka na 1000 euro kapitału własnego, w badanych gospodarstwach znalazła się w przedziale od 1462,0 kg FCM/1000 euro (gospodarstwa francuskie) do 2675,5 kg FCM/1000 euro (gospodarstwa brytyjskie).

Wyniki ekonomiczno-produkcyjne uzyskiwane przez wybrane do badań grupy gospodarstw, reprezentujące kraje uzyskujące ilościowo najlepsze rezultaty w produkcji mleka w Unii Europejskiej, obrazują główne determinanty jak również przesłanki decydujące o skali prowadzonej działalności. Dochody uzyskane przez gospodarstwa pozwalają na ocenę kondycji ekonomicznej, natomiast produktywność czynników produkcji informuje o poziomie organizacji i efektywności wykorzystania podstawowych zasobów. Dochód rolniczy na gospodarstwo najwyższy poziom osiągnął średnio w polskich gospodarstwach wielkoobszarowych, najniższy natomiast w gospodarstwach hiszpańskich i holenderskich. Niewiele

niższy dochód rolniczy od polskich gospodarstw wielkoobszarowych osiągnęły gospodarstwa niemieckie. Dochód rolniczy w przeliczeniu na 100 kg FCM był najwyższy w gospodarstwach francuskich, najniższy w holenderskich. A zatem najlepsze wyniki w poziomie dochodu rolniczego uzyskały gospodarstwa z krajów o najwyższej produkcji i pogłowiu, a także polskie gospodarstwa wielkoobszarowe. Dochód z tytułu zarządzania na gospodarstwo, uwzględniający opłatę czynników produkcji, był najwyższy w polskich gospodarstwach wielkoobszarowych, natomiast najniższy w gospodarstwach hiszpańskich i holenderskich. Podsumowując można stwierdzić, że najniższe dochody osiągnęły gospodarstwa z krajów o najmniejszej produkcji mleka i pogłowiu spośród wybranej grupy krajów przodujących.

Produktowność pracy i ziemi była zróżnicowana, jednak najniższe wartości uzyskały gospodarstwa polskie, zarówno rodzinne jak i wielkoobszarowe. Niestety gospodarstwa rodzime uzyskały wartości tych wskaźników o wiele niższe od pozostałych krajów europejskich. A zatem źródła poprawy wyników ekonomiczno-produkcyjnych można upatrywać w poprawie produktywności, wydajności ziemi, pracy i kapitału.

Literatura: 1. Analiza porównawcza kosztów produkcji mleka. Praca zbiorowa, Świtłyk M. (kier.). AR Szczecin, 2003. 2. Rocznik Statystyczny RP. 2003, 2004. GUS, Warszawa. 3. Rynek mleka – stan i perspektywy. Analizy rynkowe. Nr 28, kwiecień 2005. 4. *Ziętara W.*, 2003 – Przegląd Hodowlany 2, 4-8. 5. <http://epp.eurostat.cec.eu.int/>

Osiągnięcia hodowlane Stadniny Koni Nowe Jankowice Sp. z o.o.

Jan Szarek¹, Janina Paweła²,
Krzysztof Adamczyk¹

¹AR w Krakowie, ²Stadnina Koni Nowe Jankowice Sp. zo.o.

Po zakończeniu II wojny światowej sytuacja w zakresie hodowli koni ras zimnokrwistych i pogrubionych w Polsce przedstawiała się katastrofalnie, przede wszystkim ze względu na zmniejszenie się populacji tego typu koni w kraju. Początkowo konie zimnokrwiste i pogrubione zaczęto importować w ramach dostaw UNRA, a następnie z zakupów zagranicznych. Bardzo dużo koni zakupiło Ministerstwo Rolnictwa, pochodziły one głównie z Belgii, Danii, Finlandii, Holandii, Norwegii i Szwecji. Właściwą rozbudowę pogłowia koni pogrubionych w Polsce rozpoczęto w na początku lat pięćdziesiątych. W tym okresie tworzono stadniny koni zimnokrwistych i pogrubionych, w których wyjściowy materiał do hodowli pochodził głównie z importu.

Jedną z utworzonych wówczas stadnin była Stadnina Koni Nowe Jankowice, początkowo pod nazwą Lisnowo Zamek. Stadnina rozpoczęła swą działalność w styczniu 1952 roku, jako przedsiębiorstwo państwowe. Została zorganizowana na terenie dawnego powiatu grudziądzkiego, w obrębie dwóch gmin: Łasin i Świecie nad Osą; były to obszary daw-

nych Nieruchomości Ziemi, wchodzących od 1 lipca 1950 roku w skład Centralnego Zarządu Hodowli Koni w Warszawie. Od początku działalności w obrębie Stadniny działało 5 gospodarstw rolnych: Nowe Jankowice, Lisnowo, Mędrzyce, Szarnoś, Widlice z bazą Bogdanki oraz warsztat mechaniczno-naprawczy w Łasinie. Celem utworzenia Stadniny była hodowla koni ciężkich w typie ardenobelga średniego i ciężkiego, równolegle podjęto także hodowlę bydła rasy czarno-białej.

Historia hodowli koni zimnokrwistych w SK Nowe Jankowice i sukcesy odniesione w minionym okresie zostały przedstawione przez Michała Rudowskiego (1982 r.) oraz przez wybitnego hodowcę Michała Masłowskiego (1985 r.) z okazji Jubileuszu 30-lecia istnienia Stadniny. Z kolei hodowlę bydła do lat osiemdziesiątych oraz sukcesy hodowlane obór SK Nowe Jankowice przedstawili na łamach „Przeglądu Hodowlanego” Jerzy Kwasieborowski i Kazimierz Szałkowski (1985 r.), a także Bożena Bednarska (1985 r.) w obszernym wywiadzie, przeprowadzonym z dyrektorem Stadniny Telesforem Pawełą oraz jego współpracownikami – Mieczysławem Chojnackim (zastępcą dyrektora) i Kazimierzem Szałkowskim (głównym specjalistą ds. hodowli bydła).

Stadnina Koni Nowe Jankowice, jako jedyna hodowla koni zimnokrwistych w sektorze państwowym, wytrzymała próbę czasu i istnieje do dzisiaj – z dniem 1 lutego 1995 roku została przekształcona w jednoosobową spółkę Skarbu Państwa. Niezmiennie, od momentu powstania, przedsiębiorstwo SK Nowe Jankowice gospodaruje na ok. 2500 ha użytków rolnych, w tym 2350 ha gruntów ornych.

Niniejszy artykuł dotyczy głównie ostatnich 10 lat, czyli swego rodzaju jubileuszu istnienia Stadniny, po przekształceniu w jednoosobową spółkę Skarbu Państwa. Wydaje się uzasadnione, aby z tej okazji podsumować osiągnięcia i sukcesy SK Nowe Jankowice, jak też wspomnieć o ich twórcach.